

Степан ЧАРНЕЦЬКИЙ

ВАСИЛЬ ЮРЧАК

Цього року минає 125 років від дня народження славного актора галицької сцени Василя Юрчака та 120 – від дня народження видатного галицького театрального діяча, історика театру Степана Чарнецького.

Пропонована стаття вперше побачила світ у 3-4 числі журналу “Шляхи” 1916 р., а згодом із незначними змінами увійшла до відомої праці “Нарис історії українського театру в Галичині” (Львів, 1934. – С. 190-195).

Публікуючи її сьогодні, ми вишановуємо пам'ять двох визначних митців, чий імена стали уособленням історії українського галицького театру кінця XIX- початку XX ст. (Стаття подається за частково збереженим рукописом видання 1934 р.).

Коли воєнна буря, перекотившись через Східну Галичину, спинилася під стінами гордого Бескида, в малому подільському містечку склонив голову на вічний сон один із великих, може найбільших артистів, які ходили на дошках української сцени в Галичині за весь час її 70-літнього існування.

З театральних оповісток щезло раз навсе ім'я Василя Юрчака. Хто з нас не знав Юрчака? Кому з нас не стоїть і досі перед очима та мала постать: появиться на сцені й засміється, – сміється весь театр, а заридає, – відгомонам її плачу тремтять і сцена і люди. Народився в містечку Скала над Збручем 1876 р. Скінчив народну школу й починав кар'єру на кількох полях, та ніде не висидів довго. Ця зміна “фахів” залишила йому не одне на ціле життя: знав увесь дяківський репертуар, грав на скрипці – та найбільше любив природу і квіти (найдовше був на практиці в огородника). З дивною простотою і щирістю розказував про першу свою стрічу з театром, про першу виставу, на яку дивився хлоп'ячими очима й яка зродила в ньому рішучу постанову кинутися в той зачарований світ, відділений полотняною стіною від дійсного життя. Молодим іще хлопцем вніс прохання до “Бесіди”, щоб його прийняли в члени дружини українського театру. Було це в 1897 р., коли український театр переживав важкі часи, коли у двох роках директори змінювалися, як у калейдоскопі, й під залізною рукою

тодішнього театрального референта проф. Володимира Шухевича переходили зміни, що у своїх наслідках потягнули й зміну у способі виплати краєвої субвенції: Краєвий Виділ почав відтоді виплачувати субвенцію “здолини”... В такий круговорот подій попав до театру молодий Юрчак.

Свою сценічну кар’єру почав Юрчак за рецептою, за якою починали її в нас майже всі. Виступав у “збірних сценах”, у хорах (як І тенор), грав невеличкі ролі. Вже в першому році з конечної потреби співав Андрія в “Запорожці за Дунаєм”. Та його вдача й талант гнулися в інший бік. З категорії “підпарубочих” та “любовників” перейшов Юрчак доволі скоро на поважніший репертуар.

Це був передусім народний актор, який уже в перших роках у дрібних епізодах звернув на себе увагу як знаменитий представник сільських типів. Але ж знаменитий він був і в відтворюванні міщанського світу: створив пару незрівняних типів із того кола. Те саме треба сказати про ролі в історичних творах. Сірко в інтерпретації Юрчака був ідеальна вимріяна постать, що ніколи, в ніякому моменті ні на волос не перетягнула струни, не посковзнулася, не здетонувала в бік карикатури ні жестом, ні мімікою, ні дикцією. Покійний Павліковський порівнював його зі славним Романом* і висловлювався про Юрчака як про винятковий сценічний глибокий талант. Так само Садовський мав велике признание для Юрчакового таланту, при розділі ролей усе його вирізнявав... З багатого репертуару його комічних ролей доволі буде нагадати його жидівські типи в Гордінових драмах (“За синім морем”, “Міреле Ефрос”, “Сатана”).

Та, на мій погляд, Юрчак був серйозний, глибокий народний драматичний талант. В його голосі було так багато драматичного виразу й сили, що саме тут вдирався він на верхи творчості, тут проявлявся його талант у всій його силі та глибині. Був це тип актора з божою іскрою у грудях. Не мав за собою ні підготовних студій, ні загальної широкої, ні театральної освіти, мав тільки – великий талант. Мав у собі щось наче яснаву, якусь надземну інтуїцію, що дозволяла йому розв’язувати найтяжчі, найбільш запутані психічні проблеми. І Юрчак був єдиний в останніх роках, що в царстві нецтва, шаблону, поганенького наслідування старих традиційних

Василь Юрчак

ляльок залишився артистом у повному значенні цього слова, що творив типи, жив на сцені життям утворених ним самим постатей.

Поза тісно драматичними наголосами було у грі Юрчака щось, що ставило його вище від Романа, – це його ширий, тихий ліризм. Юрчак умів устами, обличчям, очима, рухами – снувати фрагменти якихось ліричних мелодій чи цілих поем. Умів тихим тремким голосом говорити про безхатне сирітство Янка в “Хаті за селом”, про безсонні дні Телегіна в “Дядьку Вані” Чехова, чи Перчихіна в “Міщанах” Горького. Для своєї творчості не шукав і не потребував великого матеріалу; бувало частенько у маленьких епізодичних ролечках творив типи, гідні долота перворядного різьбаря (“Вій”, “На дні”). Талант Юрчака постійно розвивався, поглиблювався, як і

постійно розвивалась і його ... грудна недуга, що її початок сильно дався відчути й пізнати вже 1899 р., коли він просив (безуспішно) в віділу “Бесіди” відпустки для порятунку здоров’я.

В р.р. 1913-14 Юрчак нидів на очах, спадав на силах. Директор Сірецький дав йому відпустку й підмогу на виїзд до Закопаного. Театр був тоді у Дрогобичі, як Юрчак розпрощався з ним, щоб уже більше на сцену не вернутися. Хоч сьак-так підкріпив свої сили, після кількох місяців вернувся з гір – але ж для сцени вже більше сил не мав. А проте їздив із родиною з театром, а коли надійшла нестримна хвиля російського заливу 1914 р., й театр розлетівся, як сіре стадо птахів, Юрчак перенісся на постійний побут до свояків у Теревовлі й там незабаром покінчив життя.

З Юрчаком зійшов у могилу великий драматичний талант, пам’ять про нього триватиме довго, а на сторінках історії театру стане й його ім’я поруч тих вибраних, що своє життя принесли в жертву українському театральному мистецтву.

* Йдеться про відомого польського актора Владислава Романа (1868 - 1905), див. Raszewski Z. Krotka historia teatru polskiego. – W., 1977. – С. 161.)